

LEVENSBEEÏNDIGING BIJ PAARDEN

PAARDENPUNT VLAANDEREN

Als het om paarden gaat

PaardenPunt Vlaanderen

PaardenPunt Vlaanderen is de officiële koepelorganisatie van de Vlaamse paardensector. Wij vertegenwoordigen meer dan veertig erkende hippische verenigingen met honderdduizenden leden en ondersteunen - als erkende overlegpartner - de overheid bij de uitwerking en aanpassing van regelgeving.

Door regelmatig overleg te plegen en intensief samen te werken, trachten we concrete problemen en opportuniteiten voor de paardensector aan te pakken. Hiertoe werden binnen het PaardenPunt drie overlegorganen of subsectoren opgericht:

- Fokkerij
- Sport en recreatie
- Beroepen en opleidingen

We werken voortdurend aan tal van nuttige projecten en campagnes en geven uitvoering aan het Vlaams Actieplan voor de Paardenhouderij, een toekomstvisie met concrete opdrachten die opgesteld werd door de Vlaamse overheid.

PAARDENPUNT VLAANDEREN

Als het om paarden gaat
www.paarden.vlaanderen

Levensbeëindiging

Paarden verschaffen mensen veel plezier. Meestal worden ze gekoesterd en met alle mogelijke zorgen omringd. De meeste paarden komen niets te kort. Jammer genoeg komt er aan elk leven een einde. Tussen het einde van de actieve carrière van een paard – in de recreatie, de sport of de fokkerij – en dat levenseinde zit er idealiter een "mooie oude dag". Veel paardeneigenaars sparen zich kosten nog moeite om daarvoor te zorgen: voeding, stalling, weidegang, dierenarts, tandarts, hoefsmid, medicatie tegen ouderdomskwaaltjes, supplementen, ... Aan die mooie oude dag kleeft dus een serieus prijskaartje. Niet elke paardeneigenaar kan of wil die kosten dragen. Met de stijgende prijzen voor grondstoffen en energie wordt dat er niet beter op. Er zijn ook oude paarden waarvan de levenskwaliteit dermate achteruitgaat dat levensbeëindiging zich opdringt. Paarden kunnen 20, tot 30 jaar worden en zelfs ouders. De eigenaar op het einde van het leven is slechts zelden de fokker. Het is wel die laatste eigenaar die geconfronteerd wordt met het levenseinde van het paard. Jammer genoeg zijn er al te veel paarden die verwaarloosd worden en op het terrein wordt vastgesteld dat dat vaak gaat om paarden na hun actieve carrière en vaak paarden die uitgesloten zijn voor de slacht. Paarden worden meer en meer gezien als gezelschapsdier. Bij landbouwhuisdieren is het vrij vanzelfsprekend dat - als ze al niet specifiek voor het slachten gefokt worden - ze na hun actieve carrière geslacht worden. Er rust evenwel een taboe op het slachten van paarden. Ongeveer de helft van alle paardachtigen in België is uitgesloten voor de voedselketen. Ook euthanasie is bij paarden niet vanzelfsprekend en waar er aan het slachten een opbrengst gekoppeld is, kleeft er aan euthanasie en kadaverophaling een prijskaartje. Het alternatief voor slachten of euthanasie is wachten op een natuurlijke dood maar dat gaat al te vaak gepaard met verwaarlozing en onnodig lijden. Hoog tijd dus om de levensbeëindiging van paarden bespreekbaar te maken.

PaardenPunt Vlaanderen gaf op 26 september 2022 een webinar over de levensbeëindiging van paarden, met de volgende sprekers en onderwerpen:

- Hanne Geenen (Departement Landbouw en Visserij) – Levensbeëindiging van paarden.
- Ester Peeters (Departement Omgeving - Afdeling Dierenwelzijn) - Verwaarlozing van paarden en uitsluiting voor de voedselketen
- Jasmien Wildemeersch (Foodwin) - Voedselverspilling
- Lynn Biermans (Ovam) - Ophaling gestorven paarden
- Marina Tondeleir (The Old Horses Lodge) - Wat zijn de kosten van een oud paard
- Pauline Berckmans (Faculteit Diergeneeskunde Gent) - Euthanasie bij paarden
- Pierre Naassens (Common Horse Sense) - Slachten van paarden als diervriendelijk en ecologisch alternatief

Deze brochure is een weergave van wat in de webinar werd besproken.

Uitsluiten om ideologische redenen niet meer mogelijk

Het is niet meer toegelaten om paarden om ideologische redenen uit te sluiten voor de voedselketen, lees de slacht. Dat kan enkel nog omwille van veterinaire behandelingen of om administratieve redenen. Een paard kan ook niet uitgesloten worden voor de slacht op eenvoudige verklaring van een dierenarts. Afgezien van de beslissing tot uitsluiting die om administratieve redenen wordt genomen, is de enige reden om een paardachtige uit te sluiten voor de voedselketen de toediening van bepaalde geneesmiddelen die de uitsluiting meebrengen.

De in het verleden voor de voedselketen uitgesloten paarden blijven dat, ongeacht de reden waarvoor het paard werd uitgesloten. **De uitsluiting is en blijft onomkeerbaar.**

Op het eerste gezicht is het uitsluiten van een paard voor de slacht een diervriendelijke maatregel. Op het terrein zien we evenwel dat er heel wat oude paarden verwaarloosd worden. Aan een rustige oude dag voor een paard kleeft een prijskaartje van ruim 400 euro per maand en soms zelfs (veel) meer. Bij oude paarden komt er een moment dat levensbeëindiging zich opdringt, ook omwille van het welzijn van een paard.

Uiteraard is niemand verplicht om een paard te laten slachten. . Ook voor niet uit de voedselketen uitgesloten paarden kan men nog steeds kiezen voor euthanasie.

Aan euthanasie kleeft een prijskaartje en bovendien een ecologische kost. Daarbij is er ook nog het verspillen van nuttige eiwitten.

Verwaarlozing van paarden

Het aantal geregistreerde geboortes van paardachtigen in België is vrij stabiel: sedert 2018 worden er jaarlijks ongeveer 11.000 geboortes van paardachtigen geregistreerd in HorselD, de centrale gegevensbank, beheerd door de Belgische Confederatie van het Paard.

Verwaarlozing van paarden is niet enkel een Vlaams probleem. Het doet zich wereldwijd voor, ook in andere Europese landen en de VS.

De oorzaken zijn velerlei: de financiële crisis, onbezonnen impulsaankopen, onverantwoord fokken, hoge kosten voor houden, verzorgen en mogelijks medisch behandelen, ... De vraag stelt zich wat te doen met een paard dat niet meer bruikbaar is in de sport, recreatie, fokkerij, ... Dat kan een gevolg zijn van medische redenen of de leeftijd van het paard.

Fokkerij op zich vormt geen probleem. In Vlaanderen is er een hoogstaande fokkerij via de stamboeken waarvan de fokproducten wereldwijd gegeerd zijn. Een probleem is er wel bij de zogenaamde "wildfok" waarbij er geen controle noch registratie is van de veulens.

Vroeger werden paarden voornamelijk gehouden bij paardenmensen, waar de kennis over paarden van generatie op generatie werd overgedragen. Thans zijn er veel mensen met paarden die die kennis niet hebben. Voor het houden van een paardachtige is wel degelijk een minimum aan kennis vereist.

Bij verantwoord paardenbezit hoort ook het treffen van voorzieningen om welzijnsproblemen op het einde van de carrière/het leven van het paard te vermijden. Bij elk van de drie opties van levensbeëindiging horen beperkingen:

- Bij natuurlijke dood mag niet voorbijgegaan worden aan de levenskwaliteit.
- Bij euthanasie is het professioneel uitvoeren van belang en stellen zich ook vragen over de mogelijkheden.
- Slachten kan niet bij voor de slacht uitgesloten paarden (ongeveer de helft). Positief is de valorisatie van eiwitten. Anderzijds kleeft er een taboe op het slachten van paarden.

Paardeneigenaars horen zich dan ook de vraag te stellen wat ze gaan doen met hun paard op het einde van zijn/haar carrière of leven.

Voedselverspilling bij paarden?

De vraag kan gesteld worden of het niet gebruiken van paarden bij hun levenseinde niet gezien moet worden als voedselverspilling.

Er is een grote vraag naar eiwitten in de hele wereld en ook in Vlaanderen. Eiwitten vormen een belangrijk onderdeel van een gezond voedingspatroon. Eiwitten kunnen dierlijk en plantaardig zijn. Klassiek consumeren we 'dierlijke eiwitten' van kippen, varkens en runderen. Om dit vee te produceren, zijn Vlaanderen en Europa vandaag sterk afhankelijk van de import van plantaardige eiwitten, vooral overzeese soja. Echter de teelt van zowel vee als soja zijn belastend voor het milieu (ontbossing, transport, ...). Daarom is men in Vlaanderen op zoek naar lokale plantaardige eiwitbronnen (bijvoorbeeld peulvruchten), maar ook naar nieuwe eiwitbronnen voor onze voeding zoals insecten en zeewieren. Ook paardenvlees kan een geschikte alternatieve eiwitbron vormen.

Meer en meer wordt het als een probleem gezien dat één derde van alle voedsel verloren gaat. Daar kleeft een maatschappelijke kost aan:

- Voor de mensen: gezondheid, ethisch en verloren arbeid
- Voor het milieu: te vermijden uitstoot van broeikasgassen, verlies van grondstoffen
- Middelen: financiële kost.

Foodwin, een organisatie die voedselverspilling wil tegengaan heeft als doelstelling tegen 2025 t.o.v. 2015 de voedselverspilling met 30 % te verminderen.

Er zijn alvast argumenten voor om op deze vraag bevestigend te antwoorden:

- Er is een markt voor: niet alleen menselijke consumptie maar ook diervoeder, medische toepassingen, ...
- Er is nood aan hoogwaardige eiwitten: per jaar 6500 paarden niet slachten staat gelijk aan 1100 ton paardenvlees, hetgeen een eiwitbron vertegenwoordigt voor 15000 mensen.
- In Vlaanderen is er deskundige slachtcapaciteit voorhanden.

Daarnaast is er ook de milieu impact:

- De CO²-impact: 26300 ton CO² eq komt overeen met het isoleren van 26300 daken
- 40000 hectare ruimte innemen heeft een impact op biodiversiteit, stikstof, ...

De financiële return:

- Voor een slachtpaard is de gemiddelde verkoopprijs ongeveer 800 euro
- Euthanasie kost 250 - 300 euro
- Ophaling door Rendac kost 170 euro
- Een paard onderhouden kost maandelijks ongeveer 400 euro

Aan het slachten van een paard is bijgevolg een financieel voordeel van ruim 1200 euro gekoppeld.

Wat zijn de kosten van een oud paard?

Paarden die gehouden worden voor sport, recreatie of fokkerij kosten geld.

De vraag stelt zich of die kosten hetzelfde zijn voor een paard dat niet meer bereden kan worden?

Het antwoord is bevestigend:

- Stalling: afhankelijk van de soort stalling en de locatie kost dit 250 – 450 euro per maand. Deze prijzen zijn hetzelfde als voor een rijpaard.
- Voeding: maandelijks per maand: ruwvoer 105 euro, krachtvoer 90 euro en aanvullingen (appels, wortelen, vitamines en supplementen)
- Ontwormen: mestonderzoek, ontwormingsspuit 7,95 – 24 euro/spuit
- Vaccinaties: minimaal eenmaal per jaar: influenza/tetanos: 55 euro/jaar, rhino
- Hoefverzorging: "Zonder hoeven geen paard!": om de 6-8 weken bekappen: 35 – 55 euro per bezoek hoefsmid. Deze kosten liggen hoger wanneer het paard beslag nodig heeft.
- Tandverzorging: controle 15 euro, basisbehandeling 55 euro, tanden trekken: 100 euro
- Onvoorziene kosten: verwondingen, koliek, ...: kosten kunnen zeer hoog oplopen van 100 euro tot 1500 euro en zelfs nog hoger. Verzekering voor medische kosten zijn zeer duur.
- Tijd: 2 uur per dag, 7 dagen in de week, bij goed en slecht weer, ook in vakantieperiodes
- Mestafvoer.

In het erkend paardenasiel The Old Horses Lodge staan gemiddeld 50 paarden. De jaarlijkse werkingskosten bedragen ongeveer 300.000 euro. Dat is dus een gemiddelde kost per paard in het asiel van 500 euro per maand. Voor de in het asiel opgenomen paarden lopen de kosten voor ruwvoer op. Ook de kosten van de dierenkliniek en dienarts liggen hoog.

Levensbeëindiging van paarden

Paarden kunnen 30 jaar en zelfs ouder worden. Vaak gaan ze heel wat eerder op "pensioen".

Bij die pensionering loopt er jammer genoeg heel wat mis: ongewenste paarden, verwaarlozing en overvolle asielen waar verwaarloosde in beslag genomen paarden worden opgevangen.

FVE/ FEEVA heeft een duidelijk standpunt over het levenseinde van paarden:

- Er moet voor paarden gezorgd worden van de geboorte tot de dood
- Paarden moeten verplicht geïdentificeerd en geregistreerd worden als voedselproducerend en niet voedselproducerend
- Paarden moeten verantwoord gefokt en gehouden worden (pijndetectie)
- Euthanasie is gebaseerd op veterinaire advies en gebeurt in het belang van het paard
- Kadaverophaling dient waardig en betaalbaar te gebeuren
- Euthanasie moet verantwoord uitgevoerd worden.

Euthanasie is voor niemand een prettige zaak, zowel niet voor de eigenaar als voor de behandelende dierenarts. Alles moet afgewogen worden waarbij de levenskwaliteit van het paard primeert. Tal van paarden zijn heden uitgesloten zodat de optie van het slachten vervaagd is.

De richtprijs voor het inslapen van een paard is 250 - 350 euro.

Op de faculteit diergeneeskunde (UGent) kunnen paarden aangeboden worden om er te laten euthanaseren en op te geven voor de wetenschap.

De wetgeving over euthanasie is verschillend van land tot land. In België kan euthanasie enkel door dierenartsen uitgevoerd worden. Er is verschillende medicatie beschikbaar voor euthanasie. Euthanasie gebeurt met sedatie en inductie. Voor het uitvoeren van euthanasie is er een protocol nodig.

Objectieve criteria waarmee een eigenaar aan de slag kan om samen met het advies van de behandelende dierenarts te beslissen om over te gaan tot euthanasie zijn: mobiliteit van het paard, eetlust van het paard, Body Condition Score (is het paard te mager?), ...

Ophaling gestorven paardachtigen

In België is OVAM bevoegd voor het beleid rond correcte ophaling en verwerking, met registratie van de inzamelaars en vervoerders en erkenning van verwerkers en het prijzenbeleid met toekenning van steunbedragen en vastleggen van de ophaalprijzen.

Er wordt voor de paardachtigen een onderscheid gemaakt tussen landbouwdieren en gezelschapsdieren:

- Landbouwdier zijn gechipt met sanitaire status "behouden voor de voedselketen" en doodgeboren veulens.
- Gezelschapsdier zijn gechipt met sanitaire status "uitgesloten voor de voedselketen" en niet gechipte paardachtigen.

Voor gezelschapsdieren betaalt de houder alle kosten voor ophaling en verwerking.

Voor landbouwdieren betaalt de Vlaamse overheid een steunbedrag voor de ophaling en verwerking van gestorven landbouwdieren. Deze bedragen worden jaarlijks herzien.

Per reguliere ophaling is er een vooraf aan Rendac te betalen bedrag van 170 euro. Voor landbouwpaarden kan er een steunbedrag van 49 euro aangevraagd worden via het webloket van OVAM.

Regulier transport gebeurt met een vrachtwagen met grijpkraan. Ophaling gebeurt binnen de 2 werkdagen na melding. Er worden meerdere gestorven dieren opgehaald per vrachtwagen. De ophaling gebeurt alleen op werkdagen en niet op afspraak. Ophaling gebeurt vanaf de openbare weg.

Het begraven van paardachtigen is verboden. Naast de reguliere ophaling biedt Rendac ook een individuele ophaling aan op maat, bv. aan de stalingang of op de weide. Dit kost 650 euro en gebeurt op een vooraf afgesproken tijdstip, enkel op werkdagen. De gestorven dieren worden verwerkt tot eindproducten, geschikt voor de productie van bio-energie.

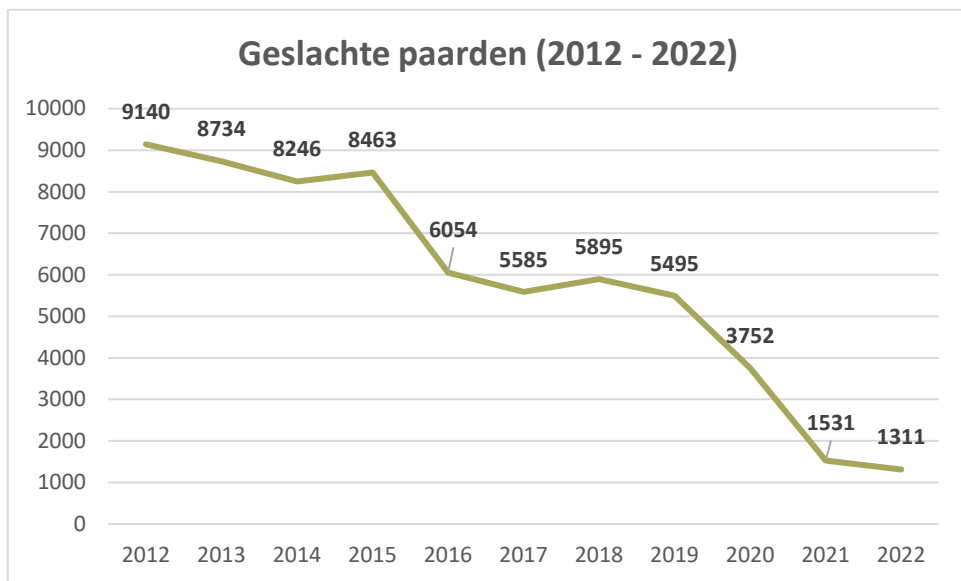
Daarnaast is er ook crematie mogelijk. De kosten variëren naargelang het gewicht van het paard tussen de 1000 en de 2000 euro. De as kan in een urne meegenomen worden.

Slachten van paarden als diervriendelijk en ecologisch alternatief

Er werden in België in 2018 gemiddeld 500 paarden per maand geslacht. Actueel worden er in België ongeveer 100 paarden per maand geslacht. Er is een duidelijk dalende trend. (Zie tabel Statbel)

In de Europese Unie en het VK leven ongeveer 7 miljoen paarden. Ongeveer de helft, of 3,5 miljoen paarden zijn definitief (levenslang, onomkeerbaar) uitgesloten uit de voedselketen.

Verwaarlozing is een indirect gevolg van de uitsluiting uit de voedselketen, door de hoge kosten en een gebrek aan restwaarde.

Financiële gevolgen van de uitsluiting of het niet slachten: Met een gemiddelde restwaarde van een slachtpaard van 800 euro en gemiddelde kosten voor euthanasie en rendering van 700 euro bedraagt het verschil tussen euthanasie en slachten 1500 euro. Om dit te kaderen: in sommige EU-lidstaten bedraagt het maandloon voor een arbeider 350 euro. De prikkel voor illegale praktijken is dus bijzonder groot.

Het gebrek aan restwaarde als gevolg van de uitsluiting uit de voedselketen is een prikkel voor voedsel fraude en illegale praktijken, in de vorm van illegale slachting. Dit illegaal slachten zonder veterinaire keuring vormt een gevaar voor de volksgezondheid.

In 2013 kwam fraude aan het licht bij controles in Groot-Brittannië en Duitsland. Er bleek paardenvlees in verschillende diepvriesmaaltijden te zitten, hoewel op de etiketten stond dat de maaltijden rundvlees bevatten. Alle gebruikte paardenvlees was officieel goedgekeurd en vormde geen enkel gevaar voor de volksgezondheid. Het duurdere rundvlees was vervangen door goedkoper paardenvlees. In wezen was dit geen paardenvleesfraude maar wel economische fraude.

Het niet slachten van paarden is een vorm van voedselverspilling. De wereld heeft een nog steeds groeiende bevolking met een toenemende middenklasse, een stijgende levensstandaard in derde landen met als resultaat een groeiende vraag naar dierlijke eiwitten.

Paardenvlees is in wezen een restproduct, na een leven in de recreatie, sport of fokkerij. Het geproduceerde paardenvlees heeft een zeer kleine ecologische voetafdruk. Het slachten van paarden leidt consequent tot een lagere impact dan het vernietigen van dode paarden. Dit betekent dat dezelfde voorkeursvolgorde als de hiërarchie van voedselverspilling kan worden gevolgd als het gaat om het managen van een paard aan het einde van zijn leven. De beheeroptie die leidt tot menselijke consumptie (d.w.z. slachten) verdient vanuit milieuoogpunt de voorkeur boven de optie die leidt tot energierugwinning (d.w.z. destructie).

Dierenwelzijn is een zeer belangrijk onderwerp geworden in de slachtsector. Het ethisch-dieuvriendelijk slachten van paarden met respect en onder goede dierenwelzijns-omstandigheden is een waardevol alternatief voor euthanasie. In principe gebeurt er in elk slachthuis kwaliteitsvolle slachting vermits er overal toezicht wordt gehouden door de dierenartsen aangesteld door de Dienst Dierenwelzijn (Departement Omgeving van het Vlaams Gewest). Ethisch slachten van paarden betekent dat bij het laden, vervoer, lossen, stallen en slachten mishandeling wordt vermeden door goede behandeling en dit door bekwaam personeel en aangepaste installaties. Het dier moet zo vlug mogelijk na aanvoer op een rustige manier naar de slachtlijn gebracht worden. Het penschiettoestel wordt op de schedel geplaatst. Dan wordt een pen in de hersenen geschoten. Dat zorgt voor een ogenblikkelijke volledige verdooving, waarna het paard gekeeld wordt. Het penschiettoestel zorgt ervoor dat het paard geen pijn lijdt. Zoals elk voedselproducerend dier, dient een paard dat geslacht zal worden gezond te zijn. Dieren die ernstige afwijkingen vertonen kunnen niet geslacht worden. Echt magere paarden worden niet geslacht wegens gebrek aan rendement. Het dierenwelzijn dient zeker tijdens het transport ten alle tijden gerespecteerd te worden. Langdurig transport o.m. uit het buitenland zijn gebonden aan tal van wettelijke regels (ventilatie, temperatuur, rusttijden, ...) en dienen zoveel als mogelijk vermeden te worden.

Meer informatie

www.paarden.vlaanderen
info@paarden.vlaanderen
016 899 410

